

Az MTA Pedagógiai Bizottságának tanulmánykötetében az elmúlt évben felsoroltuk azt a hat munkabizottságot, melyek között az Intézet 3 éves perspektivikus kutatási tervének fő feladatai megoszlottak. Ez a terv lényegileg nem módosult, csak egyes munkálatok kerültek előtérbe, nem az említett bizottságokon belül, hanem az Intézet osztályainak és csoportjainak terveiben a következő módon:

1. Neveléelméleti csoport: a *nevelési terv* kidolgozása, alkalmazhatóságának vizsgálata.
2. Alsótagozatos csoport: a *tantervek* összeállításával kapcsolatos munkák.
3. Módszertani osztály: a *tantervek* összeállításával kapcsolatos munkák.
4. Neveléstörténeti csoport: a *tervszerű munkálatok* folytatása.
5. Neveléslélektani csoport: a *tervszerű munkálatok* folytatása.
6. Didaktikai csoport: vizsgálat előkészítése az *oktatás folyamán jelentkező nehézségek feltárására*.

Az Intézet egyéb munkálatai közül a következőket említjük meg:

Az Intézet *tudománypolitikai* tevékenységének eredményei között jelentősnek kell minősíteni a külső munkatársak szervezését, sok esetben tudományos nevelését, amit a magyar pedagógia kutatói bázisának szélesítése szempontjából kell értékelni. Ilyen természetű a Pedagógiai Szemle tanulmányíróinak nyújtott tudományos segítség és ösztönzés. Számottevő az a munka, amit az Intézet munkatársai egyéb intézményeken belül fejtettek ki. Az MTA Pedagógiai Bizottságában, Neveléstörténeti és Neveléslélektani Albizottságában komoly feladatok hárulnak intézeti munkatársakra. Az Intézet 3 aspiráns tanulmányi irányítását végzi.

Jelentősen bővültek és erősödtek az elmúlt 2 évben az *Intézet kapcsolatai külföldi tudományos intézményekkel és a neveléstudomány egyes kiemelkedő külföldi képviselőivel*.

Az Intézet szerkesztésében és kiadásában megjelenő *Pedagógiai Szemle* neveléstudományunk változatlanul fontos orgánuma.

A tudományos jellegű rendezvények közül nagy haszonnal zárult az a *2 napos ülés*, melyen az Intézet megvizsgálta a társadalmi igények felmérésének a tantervi munkában hasznosítható eredményeit, a tanulók ismereti szintjének, erkölcsi ismereteinek és nézeteinek felmérésével kapcsolatos módszeres problémákat.

Tudományegyetemek neveléstudományi tanszékei

(TÓTH GÁBOR, BUDAPEST)

A *Tanulmányok a neveléstudomány köréből 1959.* című kötet BUZÁS László összefoglalásában ismerteti a tudományegyetemek pedagógiai tanszékeinek tudományos munkáját 1958-ig bezáróan. A beszámoló részletesen foglalkozik a kutatásokkal és rámutat arra, hogy mindhárom tanszéken az 1950-es évektől kezdve fokozott fejlődés következett be. Mindhárom tanszék szervezeti nehézségekkel küzdött, mert az előadók létszáma és összetétele gyakran változott, ami az oktatói munka mellett kihatott a tudományos munkára is. Általában a kevés oktatói létszámmal rendelkező tanszékek energiáját elsősorban az előadások kötötték le. Az elmúlt évek alatt a tanszékek oktató személyzete kiegészült, és így mindenütt nagymértékben előtérbe került a tudományos munka. A tanszékek aktívan bekapcsolódtak az Akadémia pedagógiai

tudományos kutatási tervének kimunkálásába. A három tanszék tudományos munkáiról a következőkben számolhatunk be:

A Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszéke

A tanszék kutatási tematikájában figyelembe vette az általános pedagógiai és neveléstörténeti kutatás igényét, továbbá az egyetemi hallgatók nevelésével szemben támasztott követelményeket. Az egyetemi pedagógiai oktatás színvonalának emelése érdekében tankönyv, illetve kiegészítő anyag elkészítése is szükségessé vált. A beszámolóban eszerint a négy szempont szerint csoportosítjuk az anyagot. A témák első csoportja a tanszék lehetőségének határain belül az általános pedagógiai kutatásokhoz kíván hozzájárulni.

NAGY SÁNDOR tanszékvezető egyetemi tanár:

Közoktatásügyünk és hazai pedagógiánk új feladatok előtt (Tanulmányok a neveléstudomány köréből, 1959. Akadémiai Kiadó. Bp. 1960.).

Azoknak a gondolatoknak az összefoglalása, melyek ma a közoktatás és neveléstudomány homlokterében állanak. A problémák feltárása és elemzése, majd a következtetések levonása alapul szolgálhat a pedagógiai kutatómunka tervezéséhez. Az átalakulás kezdeti szakaszán a szerző nem ad kész megoldásokat, ehelyett rámutatott a lehetőségekre. Véleménye az, hogy végre kell hajtani a tartalom, a módszer és a szervezés reformját, kiindulva abból a megállapításból, hogy ezek a gyakorlattól függenek. Elméleti elgondolásait kísérlete megvalósítani, amikor a pedagógia *tervtanulmány* elkészítésében irányító részt vállalt.

Az oktatás folyamatára vonatkozó nézetek történeti alakulása és mai helyzete

A mintegy húsz íves monográfia részletesen megvizsgálja az oktatás szerkezetére („menetére”) vonatkozó nézetek történeti alakulását, az alakulást meghatározó tényezőket s a különböző felfogások marxista értékelését adja. A monográfia második fele az oktatás folyamatára (szerkezetére) vonatkozó marxista felfogás részletes kifejtését tartalmazza. Érint továbbá olyan problémákat is, melyek az oktatás és termelő munka összekapcsolásából adódnak, s melyek részletes megvizsgálása — a „kiterjeszkedő” oktatási folyamat megvizsgálása — nagyrészt már a didaktikai kutatás jövő feladata.

A pedagógiai egység kérdése (Pedagógiai Szemle. 1960. 10.).

A nevelőtestületek eszmei — világnézeti — politikai előrehaladásában jelentős szint elérésére van szükség, hogy ettől függően, erre építve kialakítható legyen a testület pedagógiai egysége. A pedagógiai egység végső soron azt jelenti, hogy a marxista — leninista világnézeti alapon felépülő szocialista pedagógia legfőbb elvi kérdéseiben a tudatosság és meggyőződés egyre magasabb szintet ér el. A pedagógiai egységben való előrehaladás visszahat a világnézeti — politikai egységre. A szerző ezután a pedagógiai egység legfontosabb tartalmi jegyeit elemzi.

Didaktika és metodika

A készülő tanulmány alapját a szakdidaktikai előadók részére tartott előadás képezi, melyben a szerző a pedagógia és metodika elvi koordinálását végezte és a metodika tárgyával kapcsolatos elvi megállapításokat szövegezte meg.

BARTHA Lajos egyetemi docens:

Elsősorban a pedagógiai pszichológia témaköréből meríti anyagát. Tanulmányai: *A tanulók erkölcsi nevelésének pszichológiai kérdései* (Köznevelés. 1960. 2. sz.); *Az indítékok szerepe a hivatásszeretlet fejlesztésében* (Pszichológiai Tanulmányok II. kötet. 1959.); Nyomdában van *Az érzelmek pedagógiai pszichológiai problémája* (Megjelenik a PTI pszichológiai csoportjának tanulmánykötetében). Kandidátusi disszertációját *Katonai hivatásszeretletre nevelés a fegyvernemi tiszti iskolákon* címen írta. Az értekezés tézisei a Pedagógiai Szemle 1960. 5. számban jelentek meg.

A feldolgozás első fejezetében a fegyvernemi tiszti iskola növendékei katonai hivatásszeretetre nevelésének elméleti alapjait vizsgálta. Ezen belül tárgyalja a hadsereg felépítését, kialakulását, osztályjellegét és az erkölcsi tényezőnek a háborúban betöltött szerepét; majd vizsgálja a katonai ismeretek, jártasságok, készségek és szokások jelentőségét; továbbá a növendékek aktív tevékenységére serkentő motívumok formálásának feladatait és jelentőségét. A második fejezetben a fegyvernemi tiszti iskolák növendékei katonai hivatásszeretetre való nevelésének útjait, módszereit és eszközeit tárgyalja.

Jelenleg kutató tevékenysége részben *A tanulók erkölcsi-politikai érzelmeinek nevelésére*, részben *A televízió műsorának az ifjúságra gyakorolt hatására* irányul. Ezek alapján felmérést végez a tanulók személyiségének formálásával, továbbá az ifjúsági műsorok és matinéműsorok keretében bemutatott filmek hatásával kapcsolatban.

GORDOS ISTVÁN egyetemi adjunktus:

A politechnikai képzés alapkérdései, kandidátusi disszertáció (Megvédte 1959. XI. 23. Az értekezés tézisei Pedagógiai Szemle 1960. 7—8. sz.).

Korunk egyik fontos pedagógiai kérdésére kívánt feleletet adni. Négy kérdés-csoporttal foglalkozik. Keresi a termelés és a politechnikai képzés közötti összefüggést, megfogalmazza részletes, elemző munka alapján a politechnikai képzés fogalmát, vizsgálja a tartalom általános elvi és időszerű gyakorlati kérdéseit, és végül felveti az általános módszertani problémákat. A kérdéssel kapcsolatban hangsúlyozza, hogy a politechnikai képzés és a termelőmunkára való közvetlen előkészítés csak az értelmi, erkölcsi, esztétikai és testi neveléssel együtt biztosítja a valóban sokoldalú ember kialakítását.

Cikkeinek egy része is ebből a tárgykörből való. *A gyakorlati foglalkozások tantervi típusai általános gimnáziumainkban* (A Köznevelés külön melléklete 1959. 3. szám); *Új szakasz a politechnikai képzésben* (Köznevelés, 1959. 3. szám); *A politechnikai képzés és a gyakorlati foglalkozások* (Bevezető tanulmány a KPTI kiadványhoz 1959); *Tanmenetkészítés gyakorlati foglalkozásokból* (Munka és Iskola 1959. 1. szám); *A politechnikai képzés hazai tapasztalataiból* (Tervezés, anyaggyűjtés, szerkesztés és egy íves bevezető tanulmány, KPTI kiadvány 1959); *A soltvadkerti általános iskola munkájáról* (Tanulmány az előbbi gyűjteményben); *A politechnikai képzés* (Kultúra Világa 4. kötet. 1960.).

Jelenleg a politechnikai képzés módszereinek kérdéseivel foglalkozik. Munkaközösség keretében kidolgoznak egy-egy témát fizikából, kémiából és a gyakorlati foglalkozásokból. Keresik az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolat minden lehetőségét. Távolabbi célként anyagot gyűjt a munkaranevelés történetéhez.

HORVÁTH LAJOS egyetemi adjunktus.

Elsősorban az erkölcsi és világnézeti nevelés kérdéseivel foglalkozik. *Világnézeti nevelés és vallásos világnézet* (KPTI kiadvány, 1960.) címen két íves tanulmánya jelent meg, mely lényegében vázlata annak a tanulmánynak, melyet tíz íves terjedelemben dolgozott ki. (A tanulmány sajtó alatt.)

Bemutatja a világnézet fejlődésének általános tendenciáját. Vizsgálja a világnézeti nevelés helyét a nevelés, továbbá az oktatás folyamatában. Kifejti a világnézeti nevelés helyzetét a tanítási órán kívüli tevékenységen keresztül, a KISZ és Úttörő munkában, továbbá a családban. Végül a pedagógus személyiségének kérdéseit fogalmazza meg.

Az elemi erkölcsi normákról (Pedagógiai Szemle, 1960. 4.)

Rámutat arra, hogy kétféle magatartás, kétféle erkölcs küzd egymással szocializmust építő társadalmunkban. Az egyiket a múltból örököltük, a kapitalizmus ember-telen törvényei alakították ki; a másik a születő új társadalom terméke: a kommunista erkölcs. Tanulmányában vizsgálja a kommunista erkölcs viszonyát a múlt erkölcsi értékeihez és azokhoz az erkölcsi normákhoz, amelyek nyilvánvalóan nem a szocialista

társadalom termékei, mégis fontos szabályai magatartásunknak. Tisztázza azokat az erkölcsi normákat, melyek minden eddigi társadalmi rendben érvényben voltak, és egyidejűleg szerepeltek egymással kibékíthetetlenül szemben álló társadalmi osztályok erkölcsi rendszerében. Ezeket nevezhetjük elemi erkölcsi normáknak.

A többi cikk is elsősorban ebből a tárgykörből való. *Erkölcsi nevelés iskoláinkban* (KPTI kiadvány, 1960); *Világnézeti nevelés az általános iskola alsó tagozatában* (Oktató-nevelőmunka az általános iskola I—IV. osztott osztályai-ban c. kötetben, KPTI kiadvány, 1960); *A munka szerepe a középiskolai nevelésben* (KPTI kiadvány, 1960); *Az osztályfőnöki óra* (Az ált. isk.-ban folyó oktató-nevelőmunka irányítása KPTI, 1960).

Jelenleg két témán dolgozik: *Az erkölcsi nevelés iskoláinkban* című anyagot közösen készíti BAKONYI PÁL-lal és FEHÉRVÁRI GYULÁ-val. *Az erkölcsi nevelés a közösségi élet gyakorlatában* című tanulmányhoz adatgyűjtést végez és az alapok kidolgozásához kezdett. A 10—14 éves tanulók erkölcsi nevelésének kérdéseit vizsgálja. (Itt kell megjegyezni, hogy a tanszék két dolgozója szintén az erkölcsi nevelés kérdéseivel foglalkozik. KATONA KATALIN tudományos kutató a 14—18 éves tanulók erkölcsi nevelésének kérdéseit, TÓTH GÁBOR egyetemi adjunktus a 18—23 éves egyetemi hallgatók erkölcsi nevelésének kérdéseit vizsgálja.)

SALAMON ZOLTÁN egyetemi adjunktus az ifjúsági mozgalom pedagógiai problémáival foglalkozott: *Munkastílus és hangnem az ifjúsági szervezetben* (Ifjú kommunista, 1960. 6. sz.) *Az ifjúság kommunista nevelése* (Fejezetek a KISZ KB főiskoláján szervezett pedagógiai előadások segédanyagából, 1960.). Ezenkívül foglalkozott még a kriminálpszichológia- és pedagógia kérdéseivel: *A kriminálpszichológia és kriminálpedagógia alapelvei és főbb területei* (Fejezetek az MTA Kriminálpszichológiai Albizottsága nevében írt BM. VM. Tiszti iskola számára alkalmazott jegyzetben. L. Pszichológiai Szemle, 1960. 3. szám).

A témák második csoportja olyan kezdeményezés kíván lenni, amely az egyetemi hallgatók nevelésének fő kérdéseit ragadja meg, és a nevelésnek az egyetemen kialakítható rendszerét kívánja perspektivikusan megvilágítani. A tanszék ezzel megkezdte a felsőfokú nevelés pedagógiai kérdéseinek rendszeres feldolgozását.

A munka jelenleg két témakörben folyik. GORDOS ISTVÁN egyetemi adjunktus *a szocialista közösségek kialakítását vizsgálja az egyetemi kollégiumokban*. A vizsgálódás a Ráday utcai diákotthon másfél évét öleli fel. Az első részben a diákotthon felmérésének eredményeit adja (*Első lépés a kollégium felé*. Felsőoktatási Szemle, 1960. 3. sz.). Vizsgálja a közösségi neveléssel kapcsolatban az anyagi-technikai feltételeket (*Az anyagi-technikai feltételek szerepe közösségi nevelésben*, Felsőoktatási Szemle, 1960.). A tapasztalatok összegezésével és elemzésével a fejlődő közösség életének fordulópontjaira kíván rámutatni (*Fordulópontok a fejlődő közösség életében*. Pedagógiai Szemle, 1960. 9.). A kollégiumi közösség kialakulásával kapcsolatos témán belül jelenleg azokat a tényezőket vizsgálja, melyek az egyetemi hallgatók spontán csoportosulásában játszanak közre, továbbá vizsgálja az irányítás szerepét.

TÓTH GÁBOR egyetemi adjunktus:

Az egyetemi hallgatók nevelésével kapcsolatos témák közül *a szocialista erkölcsi és világnézeti nevelés kérdéseivel* foglalkozik.

A téma szükségessé teszi alapos és sokirányú felmérési munka elvégzését. A vizsgálódások megfigyelés, kísérlet, jegyzőkönyvi és explorációs metodikával történnek. A téma nemcsak pedagógiai, hanem lélektani problémákat is felvet, ezért a mindenoldalú vizsgálódás elvégzése érdekében RADNAI BÉLA adjunktussal (Lélektani Tanszék) közösen

végeznek feladatokat. Az első adatgyűjtést az idő felhasználásának kérdésével kapcsolatban végezték. Az adatgyűjtés összesítése elkészült. Feldolgozása folyamatban van a következő vázlat szerint: a vizsgálódás célja; a vizsgálati terv; a lefolytatott vizsgálat módja; az adatok feldolgozása; az adatok értelmezése. Az adatgyűjtés második fázisa is megkezdődött. A vizsgálat kérdései: hogyan értékelik a hallgatók önmagukat és társaikat; hogyan vélekednek alapvető világnézeti kérdésekről. A vizsgálódások kiterjednek az egyetemen töltött öt év személyiségalkító szerepére, a hallgatók életkori sajátosságainak megállapítására. Végso soron a felmérések, megfigyelések, elemzések és feldolgozásuk birtokában adható válasz a kitűzött témára.

A témák harmadik csoportja az eddignél intenzívebb bekapcsolódást jelent a neveléstörténet országos kutatási tematikájába.

NAGY SÁNDOR egyetemi tanár NAGY LÁSZLÓ munkásságának egy részletkérdésével foglalkozik: *Nagy László felfogása az oktatás lényegéről és szerkezetéről* (Pedagógiai Szemle. 1960. 5. sz.). A tanulmány jelentőségét aláhúzza az, hogy NAGY LÁSZLÓRÓL még nincs marxista értékelés. A nevelés és neveléstudomány történetével kapcsolatban a következő cikkeket kell említeni: *Emlékezés a pedagógus Apáczai Csere Jánosra* (Ped. Szemle. 1960. 2. sz.), *Neveléstudományunk 15 éve* (Ped. Szemle. 1960. 4. sz.).

BUZÁS LÁSZLÓ egyetemi adjunktus:

Kandidátusi disszertációjának címe: *A hazai Új Iskola a reformpedagógia tükrében.*

A munkával kapcsolatban feladatának tekinti, hogy a reformpedagógiát sokoldalú kritikai elemzés tárgyává tegye, bemutassa az alapvető törekvéseket, és ezen belül meghúzza a határvonalat a nevelési rendszer és szocialista pedagógiánk némelykor hasonlóknak tűnő célkitűzései között; valamint rámutasson az egy tényező, a csakis lélektani szempontokat képviselő irány hiányosságaira, és arra, hogy a mutatózó pozitívumok miféle gondolat-összefüggésben és milyen érvényességgel alkalmazhatók. A munka befejezéséhez közeledik. A szerző terve, hogy egyik fejezetét (A reformpedagógia kialakulásának társadalmi és tudománytörténeti vonatkozásai) a közeljövőben cikksorozatként megjelenteti.

SIPOS ISTVÁNNÉ RÓBERT EDIT egyetemi adjunktus:

Elkészült *Bél Mátyás pedagógiai munkássága* c. tanulmányával. A munka célja volt az eddig még kiadatlan BÉL-kéziratok közül a pedagógiai vonatkozások feldolgozása és a pietizmus marxista elemzésének segítségével BÉL MÁTYÁS pedagógiai tevékenységének feltárása. Jelenleg SCHNELLER ISTVÁN *pedagógiai tevékenységével* kapcsolatban végez anyaggyűjtő munkát.

A neveléstörténet területén TÓTH GÁBOR egyetemiadjunktus az *Eötvös József Kollégium történetének* feldolgozását végzi. Vizsgálva a Kollégium megalkulásának körülményeit, szervezeti felépítését, oktató-nevelő tevékenységét, valamint a Kollégium tevékenységének általános jelentőségét.

A munkák negyedik csoportja az egyetemi pedagógiai oktatás színvonalának emelését célozza, tankönyv, illetve jegyzetanyag elkészítésével.

Megjelent NAGY SÁNDOR egyetemi tanár *Az oktatás elmélete* (Tankönyvkiadó, Bp. 1960.) című tankönyve.

Világos és átfogó képet ad a marxista didaktika jelenlegi állásáról. A munka során felhasználta a legújabb külföldi és hazai kutatások eredményeit. A munkában a szerzőnek sikerült egyesítenie a tudományos igényességet a tanító szándékkal. A könyv tárgyalásmódjának differenciáltsága, logikus elrendezése, világos megfogalmazása megkönnyíti az egyetemi hallgatók számára, hogy az oktatás elméletének anyagához hozzáférhessenek.

A hallgatók tanulását támogatta GORDOS ISTVÁN egyetemi adjunktus *A közösségi nevelés problémái* és TÓTH GÁBOR egyetemi adjunktus *Az erkölcsi nevelés kérdései* című jegyzete.

Az államvizsgára felkészülést kívánja segíteni TÓTH GÁBOR adjunktus szerkesztésében megjelenő nevelésméleti jegyzetanyag, melyet a tanszék több tagja ír (GORDOS ISTVÁN, HORVÁTH LAJOS, TÓTH GÁBOR).

A hallgatók egyetemes neveléstörténeti műveltségét segíti elő egy szöveggyűjtemény, mely a közeljövőben jelenik meg, TÓTH GÁBOR egyetemi adjunktus szerkesztésében és válogatásában.

A tanszék megszervezte pedagógiából a tudományos diákkört. Az egyik csoport BARTHA LAJOS docens vezetésével működik, és a film hatását vizsgálja az ifjúságra. A másik csoport HORVÁTH LAJOS adjunktus vezetésével a 10—14 éves tanulók erkölcsi nevelése kérdéseinek problémájával kapcsolatban végez felmérési munkát.

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Pedagógiai Intézete

Az intézet kutatási terve az igényeknek megfelelően kiterjed az általános pedagógia, a felnőttnevelés és népművelés, továbbá a neveléstörténet kérdéseire. A hallgatók pedagógiai oktatásának színvonalát kívánják emelni a készülő tankönyvek és jegyzetek. A tanszék tudományos munkáját e szerint a négy csoport szerint tagoljuk.

A témák első csoportja az általános pedagógiai kérdéseket tartalmazza. JAUSZ BÉLA tanszékvezető egyetemi tanár:

Fő kutatási területe a *serdülőkori nevelés*. A témakörben az irodalom feldolgozása folyik. Az anyag kérdőíves és explorációs feldolgozása megkezdődött. A téma beilleszkedik a Pedagógiai Tudományos Intézet nevelésméleti kutatásai sorába. A kérdéssel kapcsolatos anyaggyűjtés kiterjed a *tanulók otthoni terhelésének kérdéseire*. Ebben a témakörben önálló dolgozat is készül. Mintegy 6500 kérdőívet adtak ki (13 iskola, 192 osztály), melynek alapján feldolgozzák a tanulók túlterhelésének adatait.

A felmérés elsősorban a szeptemberi országos anketát adatellátását szolgálja. A serdülőkori nevelés témája fontos, mert ebből a tárgykörből tudományos igényű munka teljesen hiányzik a magyar pedagógiai irodalomban, és ugyanakkor hathatós segítséget nyújtaná az ifjúság nevelésében. A téma feldolgozási vázlata a következő: a serdülőkori fejlődés szomatikus és pszichikus sajátosságai és az ebből fakadó ellentmondások; a serdülő viszonya a családdhoz és a felnőttekhez; a serdülő az iskolai közösségben; a serdülő érdeklődési körei; az értelmi—erkölcsi-akarati nevelés követelményei; a két nem viszonya; a serdülés mint az érés determináns korszaka.

A tanulók házi munkájának ésszerű időbeli-beosztásával kapcsolatos kísérleti anyagból kisebb metodikai tanulmány készül.

Az általános pedagógiával kapcsolatos megjelent művekből a következőket kell említenünk: *Az erkölcsi nevelésnek mint komplex folyamatnak elemzése* (A Kossuth Lajos Tudományegyetem Actája, 1959.); *A tudományegyetemen alakított módszertani munkaközösségek feladatai* (Felsőoktatási Szemle, 1959. 11. sz.); *Beszámoló az Egyetem 1958-59. évi munkájáról* (Felsőoktatási Szemle, 1959. 10. sz.); Előadások, illetve közzétételre szánt kész művek a következők: *Az esztétikai nevelés* (Doktoravató beszéd 1959. VI. 12.); *Nevelési szempontok érvényesítése a modern nyelvek oktatásában* (Előadás az idegen nyelvszakos tanárok továbbképző tanfolyamán a Debreceni Egyetemen. 1959. VII. 4.); *Az elmélet szerepe a gyakorló pedagógus munkájában* (Előadás); *Az ifjúság magatartása és a felnőttek felelőssége* (Előadás Szolnokon. 1960. V. 16.); *Die Entwicklung des ungarischen Schulwesens seit 1945* (Előadás 1959. X. 19-én a rostocki egyetemen).

BORBÉLY ANDRÁS egyetemi adjunktus:

Kandidátusi disszertációját készíti *A jutalmazás és büntetés kérdései* címen. A munka a széleskörű anyaggyűjtésen, a pedagógiai irodalom idevágó területének feldolgozásán kívül a magyar pedagógiai gyakorlatra támaszkodik.

Megjelent munkái közül *Az osztályához hű értelmiség nevelésének néhány problémája* (Felsőoktatási Szemle, 1959. 5.sz.) című tanulmányt kell említenünk.

A feladatot statisztikai kutató módszer segítségével végezte. Az Orvostudományi Egyetem, a Tudományegyetem és a Mezőgazdasági Akadémia harmadéves hallgatói között a kérdőívek arra kívántak választ, hogy a hallgató tart-e kapcsolatot fizikai dolgozókkal, és milyen jellegű e kapcsolat; végzett-e és milyen jellegű fizikai munkát, látta-e ennek hasznát; s mint leendő értelmiségi, mit tart életcéljának? Az őszinteséget névtelenséggel és kontroll kérdések beiktatásával igyekeztek biztosítani. A szerző a válaszok általánosítása után felveti azokat a kérdéseket, melyek az értelmiségi pályára nevelésünk problémakörébe tartoznak.

A Politechnikai Kutató Munkaközösség tájékoztatója 1959. anyagában rövid cikket közölt *A politechnikai oktatás fogalma. A politechnikai oktatás feltételei* címen.

ÁDÁM PÉTER egyetemi tanársegéd:

Mint levelező aspiráns, *A gyermek tananyagterhelésének problémái* címen készíti disszertációját. Összegyűjtötte a hazai irodalmat és tanulmányozta a kutatási módszereket. Jelenleg a külföldi irodalom összegyűjtésével foglalkozik. Cikke jelent meg *A gyermek teljesítő képességének és munkabírásának néhány kérdése* (Köznevelés 1960. 7—8. sz.) címen.

BAJKÓ MÁTYÁS egyetemi adjunktus:

Két cikke a tanárképzés problémáival foglalkozik. *Tanárképzésünk néhány problémája* (Felsőoktatási Szemle, 1959. 12.sz.); *A tanárjelöltek újrendszerű iskolai gyakorlatának tapasztalatai* (Felsőoktatási Szemle, 1960. 10. sz.).

A témák második csoportja a felnőttneveléssel és a népművelés kérdéseivel kapcsolatos.

DURKÓ MÁTYÁS egyetemi adjunktus:

Szocialista kultúra — felnőttnevelés címen készíti kandidátusi disszertációját.

Az előzetes kutatások anyagának felhasználásával a tárgykör hazai és külföldi irodalmának értékelését és a felnőttnevelési távlati kutatás alapelveit adja. A témakörön belül egy négyíves tanulmánya készült el *Gondolatok a kialakuló népműveléstudomány köréből* címen. A tanulmányban a népművelés tudományos kutatása feltételeit, alapjait igyekszik meghatározni, és kidolgozta a népművelési ismeretek belső logikai rendszerét, mint a szakirodalom szakszerű rendezésének alapját.

A témával kapcsolatos megjelent munkák: *Gondolatok a kultúra marxista meghatározásáról és legfőbb tartalmi jegyeiről* (Acta Universitatis . . . , 1960. 1. sz.); *Mi a kultúra?* (Népművelés, 1959. 12. sz.); *Kultúra és tevékenység* (Népművelés, 1960. 1. sz.); *Kultúra mint a művelődési javak összessége* (Népművelés, 1960. 2. sz.); *Kultúra mint az emberek társadalmi kapcsolata* (Népművelés, 1960. 4. sz.); *A kulturális érték és az egyéni műveltség* (Népművelés, 1960. 8. sz.).

Itt kell megemlítenünk, hogy az egyetemen népműveléseméleti tudományos diákkör működik. A debreceni üzemekben kulturális helyzetfelmérést és kérdőíves adatgyűjtést végeznek a munkások kulturális igényét meghatározó tényezők megismerésére. Négy hallgató bekapcsolódott a Népművelési Intézet által irányított kultúrszociográfiai felmérő és adatgyűjtő munkába a Debrecen környéki tanyavilágban.

A témák harmadik csoportja a neveléstörténeti kutatások anyagát öleli fel.

JAUZS BÉLA egyetemi tanár *Debrecen XVIII. sz.-i nevelésügyével* foglalkozik. Ezen a területen az évek során gyűjtött anyagból MARÓTHIRól már megjelent tanulmány kiegészítése és eddig kiadatlan módszertani írásainak egy kisebb kötetben való kiadása van tervbe véve. További terve, hogy Debrecen XVIII. sz.-i nevelésügyének alakulásáról egy összefoglaló tanulmányt készítsen. A következő munkákat jelentette meg: *Apáczai Csere János emlékezete* (Ped. Szemle, 1959. 12. sz.); *Apáczai jelentősége a magyar neveléstörténetben* (Ped. Szemle, 1960. 2. sz.). Közzétételre szánt kész munkák: *A debreceni egyetem múltja és jelene* (Előadás a Debreceni Nyári Egyetemen, 1959. aug.); *Apáczai, der erste grosse Pädagoge und Schulreformer Ungarns* (Előadás 1959. X. 19-én a rostocki egyetemen).

BAJKÓ MÁTYÁS egyetemi adjunktus bővíti a debreceni oktatástörténeti témát, elsősorban a reformkorra vonatkozóan. Előkészületben van *A magyar nevelés története a reformkorban* című dolgozata, amely a debreceni felsőoktatás történetéről írt három közleményének továbbfejlesztése. A megjelölt korszak nevelési intézményeinek és pedagógiai irányzatainak monografikus feldolgozása a célja. Készülő kandidátusi disszertációjában BENEDEK ELEK gyermekirói életpályájával és munkásságával foglalkozik. A témával kapcsolatban több cikke jelent meg. *Benedek Elek pátriájában* (Alföld, 1959. 3—4. sz.); *Benedek Elek pátriájában* (Közlemények a Kossuth Lajos Tudományegyetem Pedagógiai Intézetéből, 1959. 5. sz.); *Benedek Elek* (Ped. Szemle, 1959. 9. sz.); *Benedek Elek* (Alföld, 1959. 3—4. sz.). A Művelődésügyi Minisztérium által kezdeményezett iskolaszervezetani témához is kapcsolódott, és foglalkozik *A népi demokratikus országok nevelőképző intézményeivel*. A témával kapcsolatban a következő cikkei jelentek meg: *Néhány tapasztalat a román tanárképzéssel kapcsolatban* (Ped. Szemle 1959. 5. sz.); *A rózsálgetek és gyermekkertek Szófiájában* (Alföld, 1959. 5—6. sz.); *Tapasztalatok a bolgár művelődésüggyel kapcsolatban* (Ped. Szemle, 1960. 3. sz.).

VASKÓ LÁSZLÓ tanársegéd:

Egyetemi doktori disszertációját készíti: *A polgári radikális és munkásmozgalmi népművelés haladó törekvései az imperializmus időszakában (1891—1914)*. Neveléstörténetből a következő cikkei jelentek meg: *Színház, mozi, múzeum a Tanácsköztársaság szolgálatában* (Élet és Művelődés, 1959. I.); *Tessedik Sámuel népművelési törekvései* (Élet és Művelődés, 1959. II.).

ÁDÁM PÉTER tanársegéd a Pszichológiai Tanulmányok c. évkönyvben cikket írt *1919, a Magyar Gyermektanulmányi Társaság hőskora* címen.

A témák negyedik csoportja egyetemi tankönyvek és jegyzetek készítését tartalmazza.

JAUZS BÉLA egyetemi tanár ÁGOSTON GYÖRGY egyetemi docens társ-szerzőségében a *Nevelélmélet II. rész* című egyetemi tankönyv megírásán dolgozik. A munka befejezés előtt áll.

DURKÓ MÁTYÁS egyetemi adjunktus két jegyzetet készít a művelődéselmélet köréből. *Bevezetés a művelődéselmélet tanulmányozásába* című, mintegy 350 oldalas anyagnak az első bírálat után most folyik az átdolgozása. *A szocialista népműveléselmélet* címen készülő jegyzetében a felnőttnevelés iskolán kívüli formáinak az elméletét, a felnőtt dolgozó emberek nevelésének fiziológiai, pszichikai és pedagógiai vonatkozásait dolgozza fel.

VASKÓ LÁSZLÓ egyetemi tanársegéd *Az egyetemes és magyar felnőttoktatás—népművelés történeti fejlődésének vázlata* című egyetemi jegyzetet készíti. A népművelés fő vonásait igyekszik megrajzolni.

A Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi és Lélektani Intézete

Az intézet tudományos munkássága elsősorban a neveléstudomány, a tanárképzés speciális kérdései és egyetemi tankönyv, illetve jegyzet készítésére terjed ki.

A témák első csoportja a neveléstudomány kérdéseit foglalja magában.

ÁGOSTON GYÖRGY tanszékvezető egyetemi docens az általános neveléstudományi kérdéseket, és ezen belül az erkölcsi nevelés tartalmának és feladatainak problémakörét vizsgálja. Elkészült egy kb. 8 éves tanulmánya *A kommunista erkölcs tartalmának vázlatja és az erkölcsi nevelés feladatai* címen. A munkából több részt megjelentetett. *A szocialista humanizmusra nevelés tartalma és feladatai* (Köznevelés, 1959. 20. sz.).

Rámutat arra, hogy a szocialista humanizmus lényege az emberbe vetett hit. A feladatok közül a szülők szeretetére, a felnőttek tiszteletére és megbecsülésére, valamint a gyermekek egymás iránti megbecsülésére nevelést emeli ki. Részletesen beszél a szexuális nevelés, valamint a koedukáció kérdéséről.

Az igazság szeretetére nevelés tartalma és feladatai (Köznevelés, 1960. 7. sz.).

Részletezi az igazságszeretetre nevelés feladatait. Beszél az igazság megismerésére való törekvésről, az elégséges ok kereséséről, a gyermek lelkiismeretességének és pontosságának fejlesztéséről. Rámutat, hogy a gyermeket gyakoroltatni kell az önismeretben és mások igazságos megítélésében. Elemzi a gyermeki hazudozás okait és szól az árulkodás kérdéséről. Többi cikke szintén a neveléstudomány témaköréből való.

Nevelés és termelőmunka összekapcsolása Makarenkó gyakorlatában (Köznevelés, 1959. 12. sz.); *A sokoldalú emberképzés néhány követelménye a gimnáziumi szakmai oktatásban* (Munka és Iskola 1960. 5. sz.); *A nevelés fogalma, történeti és osztályjellege, kapcsolata a politikával* (Ifjú Kommunista 1959. I.); *Az értelmi, érzelmi, akarati nevelés egysége és a szokások kialakításának jelentősége az erkölcsi nevelés folyamatában* (Ifjú Kommunista 1959. júl.).

DURÓ LAJOS egyetemi docens:

Kiadásra készíti elő *A proletárnemzetköziségre nevelés kérdései* című kandidátusi értekezését. Egyes fejezetek átdolgozása, kiegészítése érdekében újabb anyaggyűjtést végez. A kérdéssel kapcsolatban tanulmánya jelent meg a Ped. Szemle, 1959. 5. számában. *Neveljünk a proletárnemzetköziség szellemében* címmel. Ismertette a leningrádi pedagógiai konferencia anyagát. *Tudományos konferencia a munkára nevelésről* (Pedagógiai Szemle, 1959. 4. sz.). Megemlékezést írt KRUPSZKÁJA munkásságáról, születésének kilencvenedik évfordulóján: *Krupszkája az ifjúság kommunista neveléséről* (Köznevelés, 1959. 4. sz.) címen. Hozzákezdett *A középiskolai diákokotthoni-kollégiumi nevelés sajátosságai* című témához. A munka jelenlegi szakaszában a kérdésre vonatkozó irodalmat dolgozza fel, és megkezdte a kísérleti diákokotthonokban a tapasztalati anyag gyűjtését.

KÚNSÁGI ELEMÉR egyetemi adjunktus:

Tapasztalat- és anyaggyűjtő munkát végez *Hogyan befolyásolják a tanulók viszonyát a fizikai munkához és hogyan befolyásolják pályaválasztásukat a középiskolai szakmai gyakorlatok?* című témához.

A témák második csoportja a tanárképzés speciális kérdéseivel foglalkozik.

DURÓ LAJOS egyetemi docens kutató munkát végez *A kollégiumi nevelőtanárképzés tartalmi és módszertani kérdéseinek kidolgozásával*. Tapasztalatairól tanulmányt ír, mely a szegedi egyetemi Actában fog megjelenni. *A középiskolai diákokotthoni nevelőtanárképzésről* (Felsőoktatási Szemle, 1960. 5. sz.) cikke jelent meg.

Beszámolt a hallgatók elméleti és gyakorlati foglalkozásairól egyéves tapasztalat alapján. Már rövid gyakorlati idő is azt mutatta, hogy a munka a hallgatóktól több önállóságot, öntevékenységet és kezdeményező készséget kívánt, mint az iskolai hospitálás. A munka fokozta felelősségérzetüket. A részletkérdések kimunkálására munkaközösséget hoztak létre, melynek célja *A diákkotthoni nevelőképzés rendszeré-*nek kidolgozása.

KUNSAGI ÉLEMÉR egyetemi adjunktus tervezete alapján az egyetem megkezdte a tanárjelöltek műszaki-gyakorlati képzését kísérleti jelleggel. A kérdéssel kapcsolatban két cikk látott napvilágot. *A Szegedi Tudományegyetemen megkezdik a középiskolai tanárjelöltek műszaki-gyakorlati képzését* (Délmagyarország, XV. évf. 274. sz.); *Gyakorlati képzés a szegedi egyetemen* (Munka és Iskola, II. évf. 3. sz.).

A témák harmadik csoportja a tankönyv, illetve jegyzetek készítését foglalja magában.

Megjelent ÁGOSTON GYÖRGY egyetemi docens *A nevelés elmélete I. rész* (Tankönyvkiadó, Bp. 1959.) című tankönyve.

Terjedelmében és problémafelvetésében túlmegy az egyetemi tankönyv keretein. A nevelés történeti és osztályjellegének igazolására beillesztett neveléstörténeti anyag bő terjedelme, a nevelés fogalmának széles értelmezése, a kommunista nevelés egyes területeinek különböző szerkezetben történő tárgyalása nehézséget okoz a hallgatóknak az anyag elsajátításában. A gazdag tartalom, friss példaanyag, a kérdésekben megmutatókozó határozott állásfoglalás, a közérthető stílus a könyv előnyére válik.

Jelenleg a szerző a tankönyv második részén dolgozik JAUSZ BÉLA társ-szerzőségében.

KUNSAGI ÉLEMÉR egyetemi adjunktus *A biológia középiskolai tanításának módszertana* című egyetemi jegyzetét készíti.

Pedagógiai főiskolák

(NÉMEDI LAJOS, EGER)

1. Tudatosan beszélünk a pedagógiai főiskolák neveléstudományi munkásságáról és nem ezen tanárképző intézmények pedagógiai tanszékeinek törekvéseiről és eredményeiről. A pedagógiai főiskolákat ugyanis az jellemzi, hogy a neveléstudomány problémáival való törődés nem korlátozódik a pedagógiai tanszékekre, hanem egy bizonyos mértékig jellemző ez valamennyi tanszékre. A szaktanszékeken legáltalánosabb a szakdidaktikával és a felsőoktatás kérdéseivel való foglalkozás. De pl. Egerben is neveléstörténeti cikkeket írtak a fenti időszakban a magyar irodalmi, a magyar nyelvészeti és a történelmi tanszék tagjai, az orosz tanszék vezetője pedig neveléslélektani polemikus írást publikált.

A neveléstudományi munkásság oroszlánrészé azonban mégis csak a pedagógiai tanszékeké. Az alábbiakban ezeknek a tanszékeknek helyzetével, az őket foglalkoztató problémákkal kapcsolatban szeretnék néhány összefoglaló megjegyzést tenni.

A főiskolák pedagógiai tanszékeinek személyi ellátottsága elég szűkösnek mondható, különösen ha tekintetbe vesszük a különböző bizottságokban és a tudományos ismeretterjesztésben kifejtett tevékenységet és a levelező hallgatók rendkívül nagyszámú vizsgáit. Hátráltatja a munkát, hogy a tanszékek (a főiskola más tanszékei is!) az egészen elemi technikai munkákat is, aminő jelentések, kész tanulmányok, dokumentációk másolása stb. maguk kénytelenek elvégezni tanszéki gépírók hiányában. Igen szűkös különösen a külföldi köny-